

УДК 658.012.65:637.1

В.В. ДЖЕМЕЛІНСЬКИЙ, Л.В. ДЖЕМЕЛІНСЬКА

Національний технічний університет України “Київський політехнічний інститут”
Науково-інженерний центр фінішних технологій “Квалітет”, м. Київ

ДО МЕТОДИКИ ВІДБОРУ ОБ’ЄКТІВ ПРОМИСЛОВОЇ ВЛАСНОСТІ ПРИ СТВОРЕННІ ІННОВАЦІЙНОЇ ПРОДУКЦІЇ

© Джемелінський В.В., Джемелінська Л.В., 2006

Запропонована методика відбирання об’єктів промислової власності для створення та виробництва інноваційної продукції, яка передбачає визначення техніко-економічних показників за допомогою маркетингових досліджень, тематичного пошуку патентної інформації, аналізу патентно-правових показників, вибору аналогів з подальшою оцінкою їхньої комерційної значущості

It was proposed the methodic of selection subject of industrial properties for creation and production innovation products with foresee definition technical and economical exponents on the way marketing research, subject search of patent information, analysis patent-legal indexes, choice analogs with following appreciate there commerce importance

Постановка проблеми. Інтеграція нашої держави до світових та європейських структур потребує якісних змін в діяльності підприємств, використання результатів наукових досліджень, спрямованих на створення, розширення обсягів і номенклатури виробництва та реалізацію конкурентоспроможної продукції, а також збереження наявних та вихід на нові ринки збуту.

Неконкурентоспроможність багатьох видів вітчизняної промислової продукції, пов’язана з недостатньою інноваційною діяльністю підприємств, застарілою значною часткою їхніх основних виробничих фондів, які потребують зміни або модернізації, високою енергозатратністю та ресурсозатратністю виробництва.

Аналіз останніх досліджень. Серед проблем підвищення конкурентоспроможності продукції особливе місце належить розробленню теоретичних аспектів та практичних рекомендацій щодо маркетингового забезпечення створення нових технологій, обладнання, пристроїв, з використанням потужних джерел імпульсної дії на матеріали (лазерне, рентгеновське та електромагнітне випромінювання, електронні та іонні пучки, нейтронні потоки, швидкісний удар тощо), який сприяє розвитку новітніх технологій і нанотехнологій, а також фінішної обробки. Зокрема, для використання різних способів фінішної обробки, в основу яких покладено механічні, фізико-хімічні та інші принципи під час створення та виробництва конкурентоспроможної продукції. Основними критеріями пошуку ефективних інноваційних рішень повинні бути:

- енергетичні витрати на одиницю площі оброблюваної поверхні (собівартість процесу);
- якість обробленої поверхні та відсутність негативного впливу процесу на структуру матеріалу;
- матеріалозбереження;
- екологічність процесу.

Формування мети доповіді. Проблема відбирання комерційно значущих об’єктів промислової власності виникає в процесі розроблення інноваційної продукції (продукту), коли вирішується питання, який винахід, промисловий зразок чи корисну модель необхідно використати при створенні цієї продукції, щоб забезпечити її конкурентоспроможність.

Незважаючи на значну кількість публікацій [1 – 5], у яких аналізується теоретичні аспекти конкурентоспроможності, практично відсутні роботи щодо аспектів маркетингового забезпечення управління конкурентоспроможністю інноваційної продукції (продукту) та ролі інновацій в цьому процесі.

Виклад основного матеріалу. Ступінь впливу об'єктів промислової власності (ОПВ) на конкурентоспроможність продукції визначається ступенем їхнього впливу на властивості продукції. Якщо винахід впроваджено безпосередньо в інноваційній продукції, то необхідною умовою забезпечення її конкурентоспроможності є його патентування в тих країнах, на території яких передбачається реалізація інноваційної продукції. Якщо винахід використовується в технології виробництва продукції і не знаходить віддзеркалення безпосередньо в самій продукції, то він переводиться в категорію “ноу-хау” і стає об'єктом купівлі-продажу при укладанні ліцензійних договорів, зв'язаних з передачею технологій.

При розробленні методики відбирання ОПВ для створення конкурентоспроможної продукції, яка передбачає аналіз чинників, які впливають на комерційну значущість ОПВ, встановлено методи оцінки та запропоновано показники для розрахунку (див. таблицю).

Аналіз чинників, які впливають на комерційну значущість ОПВ

Чинники	Методи оцінки	Запропоновані показники
Науково-технічні	Міжнародні стандарти оцінки. Міжнародний комітет із стандартів оцінки (МКСО).	- Встановлення технічного рівня і економічних переваг порівняно з аналогами; - встановлення країн, фірм і підприємств, які займають провідні позиції у цьому напрямку; - використання процедур Бордера (ранжування альтернатив);
Економічні	Маркетингові та патентні дослідження. Експертне оцінювання комерційної значущості ОПВ.	- Янга (послідовні порівняння); парних порівнянь; - оцінка техніко-економічної ефективності ОПВ порівняно з аналогами; - комерційна оцінка значущості ОПВ порівняно з аналогами
Виробничі	Міжнародні стандарти (МКСО). Вартісні методи оцінки: прибутковий, витратний, порівняльний	- визначення вартості ОПВ; - визначення роялті (ринкового показника, на підставі вартості ліцензії на ОПВ від продажної ціни продукції, виготовленої на базі ОПВ); - визначення чистого прибутку або чистого грошового потоку на певний період із подальшим використанням ставки дисконту;
Правові	Патентні дослідження	- охороноспроможність; - унікальність; - промислова придатність; - обмеження на поставку інноваційної продукції в країнах ліцензіара й ліцензіата; - термін і територія дії права
Ринкові	Діагностика маркетингового середовища ринку	- еластичність попиту на ОПВ; - кількість пропозицій на аналоги; - інтенсивність конкуренції; - рівень цін; - розподіл ринкових часток ОПВ і аналогів
Торгово-політичні	Маркетингові дослідження	- кон'юнктури світового ринку ліцензій; - вітчизняного ринку інтелектуальної власності;

Визначення вартості ОПВ є складною категорією, тому що оцінюється не сам об'єкт промислової власності, а права на нього. Як товар, ОПВ мають споживчу вартість і її значення пропорційне до корисності об'єктів, спроможності приносити додатковий прибуток.

Оцінку показників ОПВ та їхній відбір для створення інноваційної продукції рекомендується здійснювати на підставі їхніх маркетингових досліджень та аналізу патентної інформації з

подальшим аналізом переліку цілей їхнього використання та визначення техніко-економічних показників, які потребують покращання (див. рисунок).

Прийнявши за основу Методичні рекомендації "Визначення прибутку від використання

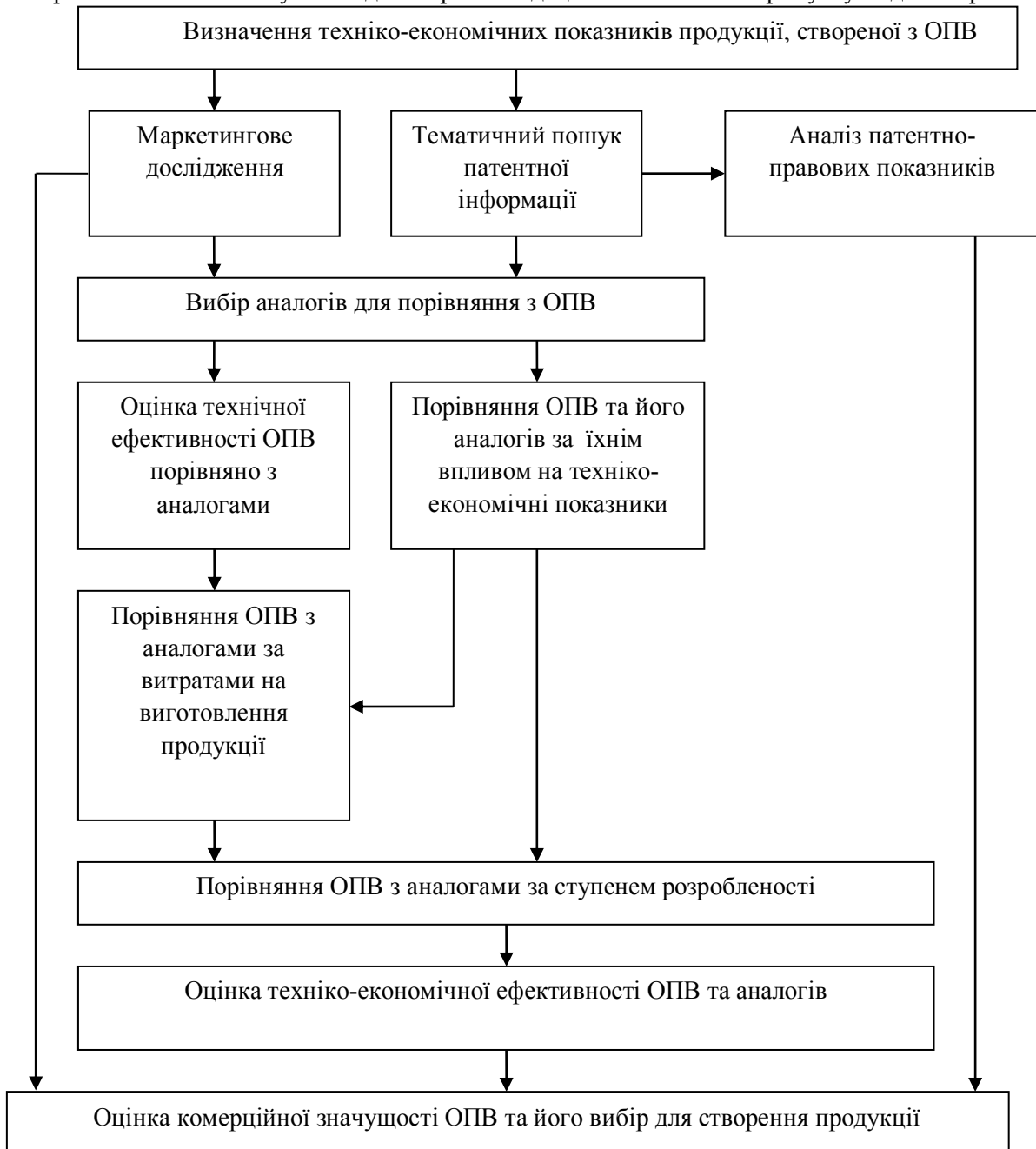

Рис. 1. Оцінка комерційної значущості, вибір ОПВ для створення конкурентоспроможної продукції

об'єктів промислової власності", які були схвалені Методичною комісією Державного патентного відомства України, та адаптовані до сучасних умов [6, с. 102 – 116], та подані на рисунку методи діагностики показників ОПВ, запропонована методика відбору об'єктів промислової власності для створення та виробництва інноваційної продукції, яка передбачає:

1. Визначення основних показників, що впливають на конкурентоспроможність створюваної продукції та її споживчу вартість, порівняльним аналізом цих показників з показниками аналогічної продукції конкурентів.

2. Оцінку науково-технічного та техніко-економічного рівня ОПВ з визначенням їхніх коефіцієнтів вагомості.

3. Визначення комплексного показника вартості ОПВ на підставі їхньої оцінки витратним, порівняльним та прибутковим методами і відповідних коефіцієнтів вагомості.

Запропоновану методику відбору ОПВ для створення інноваційної продукції було використано в науково-виробничому підприємстві "Ікар", що займається розробленням прогресивних технологічних процесів очищення та дезактивації поверхонь виробів з використанням низькочастотних коливань та відцентрових пришвидшень. Зокрема, спільно з експертами підприємства, значення імовірності комерційного успіху, яке відповідає стадії життєвого циклу дослідно-конструкторська розробка ОПВ, було прийняте таким, що дорівнює 0,75. З урахуванням того, що максимальне значення експертної оцінки, яке дорівнює одиниці, відповідає найвищому ступеню готовності ОПВ до використання.

Визначення комплексного показника вартісної оцінки ОПВ, на етапі його відбору для створення інноваційної продукції рекомендується виконувати на підставі визначення вагових коефіцієнтів за формулою:

$$C = K_1 \cdot C_B + K_2 \cdot C_{pm} + K_3 \cdot C_{np},$$

де C_B – вартість винаходу, визначена витратним методом; C_{pm} – вартість винаходу, визначена порівняльним методом; C_{np} – вартість винаходу, визначена прибутковим методом; K_1, K_2, K_3 – вагові коефіцієнти розрахунку вартості ОПВ витратним, порівняльним та прибутковим методами.

Як вихідні параметри для визначення показників оцінки вартості наведеними методами, рекомендують: статті витрат, зокрема, для порівняльного методу витрати на створення. Випробування та введення в дію ОПВ, витрати на матеріали та зношування обладнання, а також на реєстрацію прав ОПВ. Показниками оцінки вартості ОПВ порівняльним методом є: обсяг виробництва, продажна ціна, розмір роялті, ставка рефінансування Нацбанку та термін дії договору, а показником для оцінки вартості ОПВ прибутковим методом, крім вищенаведених, є його собівартість.

Висновки. Виконані дослідження дали змогу конкретизувати чинники, що впливають на конкурентоспроможність ОПВ, визначити показники і умови їхньої комерційної реалізації. Вибираючи об'єкт промислової власності із порівняльного ряду, необхідно оцінювати його вплив не тільки на техніко-економічні показники та споживчі властивості створюваної інноваційної продукції (продукту), а й його вплив на витрати при виробництві певної продукції.

1. Богданов А.В. *Маркетинг интеллектуальной собственности*. – М., 2001. 2. Мухомад В.И. *Лицензионная торговля: маркетинг, ценообразование, управление*. – М., 2000. 3. Устинова Л.Н. *Оценка интеллектуальной собственности при рыночной экономике*. – М., 2001. 4. Цибульов П.М., Сердюк Г.Н., Болєлий С.М. *Оцінка об'єктів інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів: Тематична збірка / Матеріали до курсів базової підготовки оцінювачів за напрямом оцінки майна: "Оцінка цілісних майнових комплексів, паїв, цінних паперів, майнових прав та нематеріальних активів, у тому числі прав на об'єкти інтелектуальної власності"*. – К., 2002. 5. *Интеллектуальная собственность в Украине: правовые основы и практика*. – Науч.-практ. изд.: В 4-х т. / Под ред. А.Д. Святоцького. – Т.4: *Оценка интеллектуальной собственности. Бухгалтерский учет и налогообложение* / А.Б. Бутник-Сиверский, А.П. Гавриленко, С.А. Довгий и др., Под ред. А.Б. Бутник-Сиверского, А.Д. Святоцького. – К., 1999. 6. Бутнік-Сіверський О.Б. *Економіка інтелектуальної власності*. – К., 2004.